

Amnesty press

NR 1
2025

I Malawi utkämpar
hbtqi-communityn en
tuff strid. Nikani ger
psykologstöd till unga
transpersoner.

KAMPEN OM KROPPEN

*Striden för rätten att själv få bestämma över
sin kropp och sexualitet pågår i hela världen.
Aktivister slåss för att erövra rättigheter
– och för att inte förlora de som vunnits.*

Kampen om kroppen pågår oavsett statsskick

”Peak demokrati i världen vände neråt för 15 år sedan. Innan dess levde hälften av världens invånare i en demokrati, 2023 var det endast 29 procent.

Den antidemokratiska vågen drivs idag ofta av nationalistiska, reaktionära och populistiska ledare och partier, något som också lett till försvagade rättigheter för kvinnor i många länder, påpekade professor **Staffan Lindberg**, på forskningsinstitutet V-dem i Amnesty Press i höstas.

Det samma gäller för sexuella och reproduktiva rättigheter; abortfrågan och hat mot hbtqi-personer har visat sig vara tacksamma slagträn i kulturkriget. Vi har sett det i Ryssland, Ungern och Polen.

DEN 20 JANUARI installerades **Donald Trump** som president i USA. Över en natt vältes hela spelplanen för mänskliga rättigheter och internationell rätt. För Gaza och Ukraina, men även för Grönland, Kanada och Panama.

Ett av den nya presidentens första drag var också att frysa allt internationellt bistånd i 90 dagar. Sedan stängdes biståndsmyndigheten USAID. Efter protester har det nu gjorts undantag för livsuppehållande bistånd. Trots det verkar stödet till PEPFAR, som finansierar

FOTO: STEFAN BOHLIN

IRA MALLIK
Chefredaktör

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ira Mallik, redaktör och ansvarig utgivare.
GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin.
REPRO: A4/Lotta Lundin.
ADRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm.
FÖR KONTAKT, TIDNINGS- ELLER PDFBESTÄLLNING: ap@amnesty.se
SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.
HEMSIDA: amnestypress.se
PRENUMERATION: 250 kr.

TRYCKERI: Stibo Complete.
MANUSSTOPP 2/2025: 21 april.
HOS LÄSARNA: 9 juni 2025.
Amnesty Press utkommer med fyra nummer 2025.
ANTAL TRYCKTA EX: 66 919.
OMSLAG: Sofi Lundin

bromsmediciner och hiv-prevention för miljontals människor, fortfarande inte helt ha återupptagits.

Frysningen har också lett till att 3,8 miljoner kvinnor nekats preventivmedel.

PÅ HEMMAPLANEN FORTSÄTTER presidenten och parhästen **Elon Musks** krig mot ”woke”. Mångfald, rättvisa och inkludering, (DEI), har avskaffats och ska aktivt motarbetas på myndigheter, i skolor och inom forskning. Ord som transperson, genus, kvinna, etnicitet har flaggats för granskning av statliga National Science Foundation, och kan leda till indragna forskningsmedel.

Kampen för rätten att bestämma över den egna kroppen, sexualiteten och reproduktionen har några hundra år på nacken. Den har pågått, och pågår, hela tiden. Den fortsätter oavsett statsskick eller erkännande, men myllan som möjliggör faktisk förändring är demokratin.

Den 14 februari beordrade en domstol Donald Trumps regering att lyfta frysningen av biståndet. Det är där, i domstolarna, som den första striden om USAs demokrati kommer stå.

Ira Mallik

ANHALT FÖR ABORT. Till Amsterdam reser kvinnor från hela Europa för att göra abort.

FOTO: ANNA DAHLQVIST

FOTO: CHRISTIN SANDBERG

Trump 30 första dagar

18 Den nya presidenten har spottat ut sig mängder av beslut, men nu växer protesterna i USA. Aktivisten Lisa Holder vill se "en verklig demokrati" i USA.

Spiralskandalen

22 Henriette Berthelsen var 13 år när hon påtvingades spiral. Nu är hon en av 143 grönländska kvinnor som stämt den danska staten.

DESSUTOM

7

GODA NYHETER
Bröllopsyra när samkönade äktenskap legaliserades i Thailand.

32

NU

Ny Amnestyrapport om samers rätt och den gröna omställningen.

45

FATTA PENNAN

Skriv brev för att förhindra Iran från att avrätta Pakhshan Azizi.

Dolda liv och öppen kamp

34 Situationen för hbtqi-personer i Malawi är tuff, och äldre aktivister försöker stödja unga som tvingas lämna sina familjer efter hot och hat.

Kultur

42 Tanya Tagaqs roman *Spricktand* utspelar sig i nordligaste Kanada. Den rymmer magiska element, poesi och hängel i frysrummet.

Tillbakablicken

44 Femtio år har gått sedan Francos död och diktaturens fall i Spanien. 2025 blir ett jubileumsår för demokratin.

KLOCKAN 12:00, TISDAGEN DEN 11
FEBRUARI. STORTORGET I ÖREBRO.

Tillsammans i en tyst minut för att hedra offren som
dödades den 4 februari på Campus Risbergska.

FOTO: CHRISTINE OLSSON / TT

Lutande minaret återuppbyggd

IRAK 80 procent av gamla stan i Mosul förstördes av IS-styret och vid befrielsen av staden 2017. Med stöd av UNESCO håller nu historiska byggnader på att rekonstrueras. I februari stod ett av stadens mest kända byggnadsverk, Al-Hadba, klart. Den lutande minareten byggdes på 1100-talet och kallades puckelryggen i folkmun. Två kyrkor och moskén al-Nuri har också återuppbyggts. Och den nybyggda minareten? Den lutar givetvis. **||||**

FOTO: ISMAEL ADNAN YAOOBB

Dödsstraffet avskaffat

ZIMBABWE Vid årsskiftet avskaffades dödsstraffet i Zimbabwe. President **Emmerson Mnangagwa**, som skrev under den nya lagen, har länge varit motståndare till dödsstraffet.

Det infördes av britterna under kolonialtiden. Mnangagwa dömdes själv till döden för att ha sprängt ett tåg under självständighetskriget på 1960-talet. **||||**

”Det är slutligen över. Jag får åka hem”

USA Precis innan **Joe Biden** avgick som president benådade han den dömdömda aktivisten **Leonard Peltier** som fällades för två mord efter en sammandrabbning mellan FBI och aktivister på Pine Ridge-reservatet 1975. Det har ifrågasatts om rättegången var rättvis, bland annat då vittnen efteråt uppgivit att de tvingats ljuga. Urfolksaktivister och Amnesty har kampanjat för Peltier och en ny rättegång i årtionden. Peltier, idag 79 år, är dock inte en fri man, utan ska tillbringa resten av sitt liv i husarrest. **||||**

FOTO: JEFFRY SCOTT

Friad till slut

KAMERUN Efter mer än fyra år i fängelse är **Dorgelesse Nguessan** fri. Hon greps i samband med en fredlig demonstration i september 2020. Det var hennes livs första demonstration och protesten handlade om landets ekonomiska situation. Hon dömdes till fem års fängelse, men släpptes i förtid efter en överklagan. Av de över 500 personer som greps vid protesterna sitter fortfarande 38 personer fängslade. **||||**

FOTO: PRIVAT/AMNESTY INTERNATIONAL

Äntligen fri! Dorgelesse Nguessan med sin pappa. 2022 uppmärksammades hennes fall i Amnestykampanjen Skriv för frihet.

Destiny : 5

๒๓ มกราคม ๒๕๖๕
ณ สำนักงานเขตพ...

1 832 BRÖLLOP FÖRSTA DAGEN

THAILAND ”Vi kan älska, vi älskar jämlikt, lagligt”, sa Sappanyoo ”Arm” Panatkool till nyhetsbyrå AP när han och maken gifte sig samma dag som Thailands legalisering av samkönade äktenskap trädde i kraft den 23 januari i år. Hundratals par gifte sig vid ett massbröllop i Bangkok och i hela landet hann 1 832 par med att registrera äktenskap. Thailand blir det tredje landet i Asien, efter Taiwan och Nepal, med en jämlik äktenskapslag.

FOTO: CHANAKARN LAOSAKHAM

An artistic illustration of an Amsterdam street scene. In the foreground, a woman in a light-colored coat and dark boots walks away from the viewer, carrying a bag. To her left, a vintage-style bicycle is parked next to a black lamppost. In the background, a woman with an umbrella walks towards the viewer, and a person on a bicycle crosses a stone bridge. The scene is set against a backdrop of colorful watercolor splashes in green, yellow, and orange, with stylized buildings and trees. A tram track runs diagonally across the image.

AMSTERDAM: FRISTAD FÖR ABORT

*Kvinnorna kommer resande från länder som Polen, Tyskland och Italien för att göra abort. Abortnätverk bokar tider och söker pengar, på stationen möter frivilliga.
– Abortläget i Europa är inte så där härligt som folk tror, säger Kasia Roszak från Safe Abortions for Everyone.*

TEXT OCH FOTO: ANNA DAHLQVIST ILLUSTRATION: GETTY IMAGES

U

Utanför abortkliniken Bloemenhove står en kvinna i 30-årsåldern. Svart jacka, håret uppsatt i en tofs, bruna ögon. Hon kom till Amsterdam igår, efter en sju timmar lång bilresa från Tyskland. Idag har hon gjort en abort och imorgon åker hon och vännen som följt med hem igen.

– Jag känner mig så lättad. Och jag har inte ont, säger hon.

Flera gånger upprepar hon att personalen på kliniken är så trevlig, så bra. Hennes engelska är lika knackig som min tyska så vi översätter knepiga ord med hjälp av våra mobiler. Utan att jag frågat berättar hon att det var fel tillfälle för henne att bli förälder. Och varför åkte hon till Nederländerna? Med sina sju veckor har hon mer än en månad kvar till tidsgränsen för fri abort i Tyskland.

– Det tar för lång tid. Man måste prata och vänta, förklarar hon.

Det är de två kriterierna som måste uppfyllas i Tyskland: Tre dagars väntetid mellan det första läkarbesöket och aborten. Obligatorisk rådgivning som många kvinnor uppfattar som skambeläggande, ett tillfälle då de måste rättfärdiga sitt val.

”Ett stort svek”, konstaterar klinikchefen **Femke van Straaten** om de kvinnor som tvingas resa utomlands för en abort.

– Det är en mänsklig rättighet att bestämma över den egna kroppen. Kvinnorna nekas vård som de har rätt till, säger hon.

FEMKE VAN STRAATEN har arbetat på Bloemenhove i 25 år. Kliniken är inhyst i ett brunrött tegelhus med stor trädgård, i en välmående förstad till den nederländska huvudstaden. Tågresan från Amsterdams centralstation tar drygt 20 minuter. För de

utländska patienterna blir resan betydligt längre.

– Det är väldigt påfrestande att åka till ett annat land för att få vård. Hur ska man ta sig hit? Var ska man bo? Vem kan följa med? Går det att få ledigt från jobbet? Hitta barnvakt?

Utländska kvinnor står för drygt åtta procent av alla aborter i Nederländerna, enligt statistik från hälsodepartementet. 2023 motsvarade det 3 308 aborter. På Bloemenhove är andelen närmare hälften. De flesta är från Tyskland, Polen eller Belgien. Men till Nederländerna kommer också kvinnor från länder som Italien, Frankrike, Ungern, Serbien, Schweiz, Irland och Rumänien.

– Nästan alla som jobbar här pratar tyska och engelska. En del har tagit lektioner i polska för att i alla fall kunna småprata. Om det behövs har vi tolk över telefon, säger Femke van Straaten.

DE KVINNOR SOM inte kan göra abort i hemlandet väljer i de flesta fall att beställa abortpiller på nätet och göra en medicinsk abort på egen hand. En abortresa kan handla om risk för komplikationer, sena

INGA VAL. Att kvinnor tvingas till abortresor är ett svek, menar Femke van Straaten, klinikchef på Bloemenhove.

AMSTERDAM. Snäva tidsgränser, påtvingad rådgivning och läkare som vägrar utföra aborter är några av de hinder som tvingar kvinnor i Europa att resa till Nederländerna för att få en abort.

aborter eller att man helt enkelt inte vill göra abort utanför vården – även om metoden är säker.

NEDERLÄNDERNA FUNGERAR som ett slags fristad, med kliniker som har lång erfarenhet av patienter från andra länder. Vid sidan av Storbritannien och Island har landet den mest liberala lagen i Europa med fri abort till vecka 22. Sedan Brexit har Nederländerna blivit den självklara destinationen vid senare aborter, inte minst för de kvinnor som inte hinner skaffa pass tillräckligt snabbt. Bloemenhove är en av två kliniker i landet som utför abort efter vecka 18.

– I Frankrike sträcker sig den fria aborten till vecka 16 och i Polen är det

förbjudet. I Tyskland finns ett stort stigma även inom vården. Sedan finns det en rad

FÖRORTSIDYLL. På abortkliniken Bloemenhove är hälften av patienterna utländska kvinnor.

”Motståndet har blivit mer organiserat och vi ser ju hur abortfrågan används som politiskt verktyg i flera länder i Europa.”

Femke van Straaten

➤ exempel på andra hinder, berättar Femke van Straaten.

BLOEMENHOVE ÄR EN icke-vinstdrivande klinik. Men för de utländska kvinnorna kostar en abort mellan 7 800 och 12 600 kronor, beroende på vecka och metod.

Pengarna är en betydande stressfaktor.

För polska kvinnor kan det handla om två månadslöner som ska skakas fram på mycket kort tid.

– Förut kunde vi ge subventioner, men nu är det svårt att få det att gå ihop.

Det finns andra möjligheter.

Bloemenhove samarbetar med Abortion Network Amsterdam som kan bidra med pengar. Volontärerna i nätverket förmedlar också kontakt mellan kvinnorna och kliniken.

– Det finns en struktur som vuxit fram i Europa de senaste åren, med aktörer från olika länder som samarbetar. Jag skulle säga att lagändringen i Polen 2020 var en tändande gnista.

Det är fem år sedan den redan hårda lagen i Polen blev ännu hårdare. Undantaget från abortförbudet vid fosterskador togs bort och som en följd åker även de kvinnorna nu till Nederländerna. Det är i många fall sena aborter.

– Den stora skillnaden är att det ofta handlar om önskade graviditeter och det ställer helt andra krav på oss, säger Femke

van Straaten och förklarar att de kvinnor som längtat en graviditet, men får veta att fostret är sjukt eller skadat, ofta behöver mer stöd.

Hon visar mig runt på kliniken. I väntrummet sitter tre ensamma unga män, ett ungt par, ett äldre par och en grupp med tre kvinnor. Vänner, partners, föräldrar, patienter. Teven visar Formel 1 utan ljud och de som pratar gör det med låga röster. Andra scrollar på mobilen eller bläddrar i en tidning.

Vi går vidare till rummet där de förvarar små kistor i trä. Sedan lagändringen i Polen finns en särskild minnesplats på en kyrkogård i närheten, där man kan sprida askan. En del vill ta med sig fostret hem. Också det ett exempel på hur de önskade graviditeterna ställer andra krav.

TILLBAKA PÅ KONTORET frågar jag om skylten som står i fönstret. ”MY UTERUS MY CHOICE” i rosa och blått.

– Det är för demonstrationerna. Varje år i november anordnar antiabortrörelsen en tyst manifestation i Amsterdam. Vi skriker lungorna ur oss, men de är många fler än vi.

Och för varje år växer skaran av abortmotståndare. Från början var det ett tiotal, nu närmare tusen, berättar Femke van Straaten.

➤ **”Motståndet har blivit mer organiserat och vi ser ju hur abortfrågan används som**

FOTO: SHUTTERSTOCK

PROTESTER. Abortmotståndarna i Nederländerna samlar alltför fler demonstranter. Ibland också utanför klinikerna.

ABORTLAGAR EFTER LAND

POLEN: Abortförbud med undantag för allvarig risk för kvinnans hälsa, incest och våldtäkt.

FRANKRIKE: Fri abort till vecka 16.

TYSKLAND: I teorin är abort förbjudet men i praktiken tillåts det till vecka 12. Krav på rådgivning och därefter en ”vänteperiod” på tre dagar.

BELGIEN: Fri abort till vecka 14. Obligatorisk rådgivning och sex dagars vänteperiod.

ITALIEN: Fri abort till vecka 12, men 63 procent av gynekologerna vägrar att utföra aborter med hänvisning till samvetsklausuler. I södra Italien är siffran 80 procent.

KROATIEN OCH SERBIEN: Fri abort till vecka 10.

RUMÄNIEN: Fri abort till vecka 14, men få kliniker utför aborter och kostnaderna är höga.

IRLAND: Fri abort till vecka 12. Obligatorisk rådgivning och tre dagars ”vänteperiod”.

SCHWEIZ: Abort av sociala eller medicinska skäl till vecka 12. Krav om rådgivning.

UNGERN: Abort av sociala eller medicinska skäl till vecka 12. Sedan 2022 krav på att kvinnan lyssnar på fostrets hjärtljud. Abortpiller är förbjudet.

ANTIGUA OCH CURACAO: Abortförbud.

KOMPLICERAT. På kliniken finns små kistor i trä för dem som vill ta med fostret hem för att begrava det. Sena aborter på grund av fosterskador ställer nya krav på klinikerna.

"Med extrem- högerens växande inflytande i Europa befarar vi ännu fler restriktioner."

Kasia Roszak

INTE SÅ FRITT. Aborträtts-
aktivisten Kasia Roszak
önskar att fler kunde se att
abortläget i Europa inte
är "så där härligt som folk
tror".

► **politiskt verktyg i flera länder i Europa**, som Ungern och Italien. Men i Nederländerna är det nog många som har svårt att tro att det kan finnas ett hot mot aborträtten.

Demonstranterna dyker också upp utanför kliniken, några dagar varje månad. De skriker mördare efter kvinnorna som går förbi.

– En del kvinnor kommer in gråtande de dagarna. Vi har sex pågående rättsfall om vilket avstånd de ska hålla, säger Femke van Straaten och skakar på huvudet.

IDAG ÄR DET LUGNT. När jag lämnar kliniken står en kvinna i trädgården och pratar franska i sin mobil. En spårvagnsresa senare träffar jag **Kasia Roszak** på ett kafé i östra Amsterdam, ett stenkast från en av stadens kanaler. Hennes historia som aktivist är i det närmaste ett förkroppsligande av den struktur Femke van Straaten pratade om.

– Tanken är att vi ska samla krafterna. Var finns den vård som just den här kvinnan behöver? Vad är billigast och enklast? Hur gör vi?

Kasia Roszak är en av grundarna till Abortion Without Borders som hjälper polska kvinnor, bland annat genom samarbeten med nätverk och organisationer från Tyskland, Tjeckien, Österrike, Storbritannien och Nederländerna. För drygt ett år sedan var hon med och startade Safe Abortions for Everyone, en stiftelse som har ett slags "metaroll" genom att stötta aktivister i Europa med information och med pengar, som de får in genom privata donationer.

– Man ska inte behöva uppfinna hjulet om och om igen. SAFE är en ryggrad, målet är att tillgången till abort ska vara stabil och att kvaliteten på hjälpen ska hålla en konstant hög nivå.

Hon har också varit drivande inom nederländska Abortion Network Amsterdam. De kan boka boende, hjälpa till med resplaner, tolkar och nödvändiga dokument. De bokar kliniktider och bidrar med pengar,

som de – i likhet med SAFE – får in från privatpersoner.

– Abortläget i Europa är inte så där härligt som folk tror. Men det är lätt att peka finger mot andra, säger Kasia Roszak och konstaterar att situationen i USA får långt mer uppmärksamhet än det som sker på närmare håll.

– Ta Sicilien till exempel. Där finns bara en läkare som utför aborter.

MER ÄN HÄLFTEN av gynekologerna i Italien vägrar att utföra abort med hänvisning till samvetsklausuler, rätten att säga nej till vård som strider mot det egna samvetet. Samvetsklausulerna påverkar tillgången till god abortvård runtom i Europa. Det gör också höga kostnader, stigmatisering, påtvingad rådgivning, vänteperioder, snäva tidsgränser. Hinder som är en spegel av situationen i många amerikanska delstater.

– **Med extremhögerens växande inflytande i Europa befarar vi ännu fler restriktioner**, säger Kasia Roszak som själv är från Polen men bosatt i Nederländerna sedan tjugo år tillbaka.

Aven hon vittnar om en helt ny situation sedan lagen i Polen blev hårdare. ➤

+ NÄTVERKEN

ABORTION WITHOUT BORDERS: Mellan oktober 2022 och 2023 hjälpte nätverket 46 773 polska kvinnor med att få abort. I 1 235 fall handlade det om resor utomlands.

ABORTION NETWORK AMSTERDAM: Hjälpte till med 219 aborter under 2023.

SAMEN NAAR DE KLINIEK: Nätverket har ingen statistik. Under december 2024 mötte de fem kvinnor, men ibland kan det vara fler fall per dag.

VOLONTÄR. Djoeke Gerding möter kvinnor som kommer med tåg, flyg eller buss till Amsterdam. En del har aldrig rest utomlands förut.

MÖTESPLATSEN. Volontärerna i Samen naar de Kliniek kallar sig "abortkompisar". De erbjuder kvinnorna sällskap och stöd.

ABORT I NEDERLÄNDERNA

TOTALT 2023

39 332

VARAV UTLÄNDSKA KVINNOR

3 308

TYSKLAND

1 362

POLEN

536

BELGIEN

417

FRANKRIKE

383

ÖVRIGA LÄNDER

610

– Det finns ett större behov av psykologisk stöd för kvinnor med önskade graviditeter. Sedan är det praktiska frågor, som att ta med sig kvarlevor till Polen. Det är juridiskt komplicerat.

Hon berättar också om en annan grupp kvinnor, de som kan få abort lagligt i Polen på grund av "allvarliga risker för kvinnans hälsa eller liv".

– I några fall har de hört av sig och berättat skräckhistorier om hur de behandlats, att de inte fått smärtstillande, inte blivit förberedda. Jag vet bara ett sjukhus i Polen som utför värdiga aborter.

DET FINNS YTTERLIGARE EN bit i det pussel som kliniker och aktivister lägger för att göra

det så enkelt som möjligt för kvinnorna de hjälper. "Abortkompisar". Det är volontärer som möter kvinnorna vid tåget, bussen eller flyget och följer med till vandrarhem, hotell och kliniker. **Djoeke Gerding** från Samen naar de Kliniek eller "Tillsammans till kliniken" väntar på mig vid den stora entrén till Amsterdams centralstation.

– Det är inte ovanligt med kvinnor som aldrig har rest utomlands, och det kan vara tonåringar.

Hon räknar upp samma länder som Kasia Roszak och Femke van Straaten men lägger till en grupp, de som kommer från forna nederländska kolonier i Karibien.

– Jag tror att de kommer bli fler i takt med att tillgången till abort i USA minskar.

Totalt är de ett hundratal volontärer, mellan 20 och 82 år, för alla kliniker i landet. De hjälper också nederländska kvinnor som vill ha sällskap, men som inte vill berätta eller "besvära" andra. Språkkunskaperna är breda, nyligen rekryterade de tre volontärer som kan polska.

– Vi har fått en förfrågan om teckenspråk och det var svårt, men vi kan lösa det mesta, säger Djoeke Gerding och berättar om en annan utmanande situation, då de fick förfrågan på juldagen och aborten skulle ske två dagar senare. Även det ordnade sig.

ALLA SITUATIONER ÄR unika, slår hon fast. Och det har förvånat henne under de tre år de har funnits, hur mycket reaktioner

och bakgrund skiljer sig åt.

– Ibland pratar de inte alls, men sedan ser man hur de tittar på en i väntrummet när de går mellan olika rum. Bara för att se att man är där. Att någon är där.

Hon tystnar och säger sedan att det är sorgligt att de behövs. Och absurt. Frustrerande.

– Men ilska är energi som kan omvandlas till något konstruktivt. Till att bygga upp något.

Att ilskan kan vara en mäktig drivkraft vittnar även Kasia Roszak om:

– Men det är också glädjen över att kunna hjälpa, att runda orättvisan. Det är som en tango där den ena dansaren är ilskan och den andra är glädjen. ||||

"Demokratin i USA har alltid varit skör"

Människorättskämpar mobiliserar i takt med att den amerikanska presidenten levererar dekret som hotar demokrati och mänskliga rättigheter. En av dem är Lisa Holder, som vägrar att ge efter för rädsla och förtvivlan: "Vi kan välja att se detta som slutet på demokratin eller som början på en verklig demokrati i vårt land."

TEXT: RAFAELA STÅLBALK KLOSE

FOTO: JENNIFER ROCHOLL

GLÖD. Lisa Holder på organisationen Equal Justice Society hoppas på ett motstånd som leder till långsiktig förändring.

Den 17 februari, på den amerikanska helgdagen Presidents Day, samlades tusentals demonstranter runt om i USA för att protestera mot Trumpadministrationen och **Elon Musks** roll i den. Under parollen "Not My Presidents Day" höll de upp banderoller och skyltar med texter som "No one voted for Elon Musk" och "With fear for our democracy". Bakom protesterna stod bland andra 50501, en gräsrotsrörelse som nu mobiliserar "till försvar av konstitutionen" och mot den amerikanska regeringens "antidemokratiska och olagliga handlingar".

DET ÄR HEKTISKA TIDER för de som försvarar demokrati och mänskliga rättigheter i USA. Det kan **Lisa Holder**, medborgarrättsjurist och ordförande för den ideella människorättsorganisationen Equal Justice Society (EJS) vittna om. Hon tar sig ändå tid för en telefonintervju.

– Jag skulle beskriva detta som ett konstruerat kaos, avsett att skapa maktlöshet och hopplöshet, säger Lisa Holder om situationen i USA sedan maktskiftet den 20 januari.

Hon är märkbart trött men fast besluten att ta sig an de utmaningar och hot som de kommande fyra åren innebär. Hennes organisation, som arbetar mot rasism och etnisk diskriminering, är beredd att intensifiera sitt arbete i en miljö som aktivt försöker motverka deras mål.

Och det är en miljö där den nya presidenten har inlett en brutal attack på mänskliga rättigheter. Målet tycks vara att montera ned eller åtminstone allvarligt störa de system som skyddar universella rättigheter och som har möjliggjort ansvarsutkrävande under årtionden.

LISA HOLDER RÄKNAR upp de grupper vars rättigheter står i skottgluggen när Trump nu utfärdar dekret efter dekret: Kvinnor, transpersoner, papperslösa, svarta och andra minoriteter. Kanske är det allra värst för de människor som är på flykt, som söker säkerhet i USA. Samtidigt vill hon inte "rangordna förtvivlan".

– Vi är alla tillsammans i detta. Det kommer att finnas en ursäkt för att marginalisera oss alla, och till slut kommer marginaliseringen att vara universell och påverka 99 procent av oss.

FOTO: MICHAEL NIGRO / PACIFIC PRESS / SHUTTERSTOCK / TT

MEN LISA HOLDER GER inte upp. Tvärtom. Tillsammans med sina kollegor på Equal Justice Society ser hon denna kritiska tid som en möjlighet att ena dem som kämpar för en framåtblickande, inkluderande demokrati. Hon hoppas på ett motstånd som leder till en genomgripande, långsiktig förändring.

– Sanningen är att demokratin i Amerika alltid har varit skör. Den har ofta balanserat på randen till avgrunden, säger hon och fortsätter:

– Jag tror att den demokrati som visionärer som **Martin Luther King** föreställde sig och kämpade för är den vi måste sträva efter. Vi har ett arv från våra förfäder att

fortsätta bygga ett genuint demokratiskt samhälle. Just nu står vi vid en avgörande punkt där vi kan välja att se detta som slutet på demokratin eller som början på en verklig demokrati i vårt land.

Rädsla och förtvivlan är inte ett alternativ för Lisa Holder och kollegorna på Equal Justice Society.

– Jag kan bara tala för mig själv och för min organisation, men vi är inte intresserade av att ge efter för rädsla. "Det finns inget att frukta förutom fruktan själv", som president Roosevelt sade (1933). Om du ger efter för rädsla är spelet över. Rädsla och förtvivlan är motsatsen till kärlek och verklig demokrati, säger Lisa Holder. IIII

STOPPA KUPPEN. Den 17 februari hölls protester runt om i USA under parollen Not my President Day.

TRUMPS 30 FÖRSTA DAGAR

Det går snabbt. Här är presidentbeslut och toppmöten som förändrar spelplanen för mänskliga rättigheter – och internationell rätt. Och nej, listan är inte komplett.

TEXT: ANNA DAHLVIST OCH IRA MALLIK

FÖRSTA DAGEN PÅ presidentposten skriver Trump under en mängd beslut; **nödläge vid gränsen** mot Mexiko utlyses, dömda för **stormningen av Kapitolium** benådas och USA påbörjar processen för att lämna Parisavtalet och Världshälsoorganisationen, WHO.

EN RAD DIREKTIV utfärdas för att stoppa och motverka **mångfald, rättvisa, inkludering och tillgänglighet, (DEI)**, inom myndigheter. Mångfaldspolicyn som tillämpats vid statliga anställningar avbryts. Myndigheter uppmanas att "skydda män och kvinnor som biologiskt skilda kön". En rad beslut gällande **transpersoners rättigheter** följer, bland annat inom vård och sport.

"GLOBAL GAG RULE" återinförs. Förbudet mot bistånd till organisationer som informerar eller hjälper till med **aborter** påverkar också tillgången till preventivmedel, mödravård och arbetet mot hiv.

PRESIDENTORDER SOM ska förhindra **transpersoner** från att arbeta inom militären.

Fotnot: Flera av presidentens dekret har överklagats.

Bistandsmyndigheten **USAID stängs ned**. USA finansierar över 40 procent av världens humanitära bistånd, och Trump har redan fryst biståndet under 90 dagar.

BESLUT OM ekonomiska sanktioner mot anställda vid **Internationella brottmålsdomstolen, ICC**, som kan kopplas till utredningar om USA eller dess allierade, däribland Israel.

SÄKERHETSKONFERENS I MÜNCHEN inleds. USA tydliggör avsikten att **utesluta Europa** från kommande fredsförhandlingar om Ukraina. Vicepresident **JD Vance** läxar upp Europa.

TIDNINGEN THE TELEGRAPH publicerar ett läckt dokument som avslöjar att USA inte bara kräver hälften av **Ukrainas mineraltillgångar**, utan även del i landets olja och gasfyndigheter, i utbyte mot säkerhetstöd.

USAS OCH RYSSLANDS utrikesministrar möts i Saudiarabien för att diskutera ett fredsavtal för Ukraina. **Ukraina är inte inbjudna**. Mötet mynnar ut i krav på nyval i Ukraina.

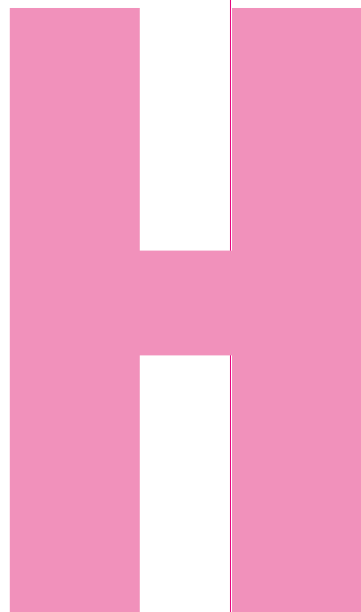
Fotnot: Läs om Amnesty USA:s arbete: www.amnestyusa.org

SPIRAL- SKANDALEN ÄR ETT ÖPPET SÅR

"Spiralkampanjen" inleddes av den danska staten 1966. Några år senare, i mitten av 1970-talet hade hälften av alla Grönlands kvinnor i fertil ålder fått spiral insatt. Många var yngre tonåringar som inte förstod vad de utsattes för. Henriette Berthelsen var 13 år. Nu är hon en av alla de kvinnor som stämt den danska staten.

TEXT: CHRISTIN SANDBERG

Hade det inte varit för att **Naja Lyberth** vågade bryta tystnaden hade den så kallade spiralskandalen kanske förblivit dold. Det var när hon började fråga runt via Facebook om någon annan – förutom de i hennes skolklass – hade varit med om något liknande, som proportionerna av övergreppen började ta form. Det var då 2017 och mer än 40 år

sedan hon som 14-åring mot sin vilja fick en spiral insatt.

– Jag hade inte en aning om omfattningen av övergreppen, eller att det handlade om dansk politik för att minska den grönländska befolkningen, säger hon när jag ringer upp henne i Nuuk på Grönland. Naja Lyberths Facebookfråga gav gensvar från grönländska kvinnor både i Grönland och i Danmark. Men det skulle dröja till 2022 när två journalister på Danmarks radio börjar gräva i historien och släpper podden Spiralkampanjen, som vidden av vad som hänt blev känt i Danmark. Skandalen var ett faktum.

I årtionden hade tusentals grönländska kvinnor burit på denna – för dem – skamfyllda hemlighet utan att känna till omfattningen eller motivet bakom.

SPIRALKAMPANJEN STARTADE 1966, och var som mest intensiv fram till mitten av 1970-talet. Den innebar att danska läkare satte in spiraler på grönländska kvinnor

”Jag hade inte en aning om omfattningen av övergreppen, eller att det handlade om dansk politik för att minska den grönländska befolkningen.”

Naja Lyberth

och flickor, utan vare sig information eller samtycke. Många var så unga som 12 år.

Totalt uppskattas minst 4 500 flickor och kvinnor, vilket under den tidsperioden motsvarade hälften av alla kvinnor i fertil ålder i Grönland, ha utsatts. Programmet avslutades helt först 1991. Anledningen var att den danska staten ville stoppa den snabba befolkningstillväxten på Grönland, eftersom den också ledde till att kostnaderna för välfärden steg.

Spiralerna sattes in på flickorna under skoltid och utan att föräldrarna informerades. Inte heller flickorna förstod vad de hade utsatts för.

Senare har flera kvinnor vittnat om konsekvenser, som att de har trott sig vara infertila. Händelserna är för många ett trauma som omgärdats av tystnad och skam. Flera utsatta har liknat övergreppet

BRÖT TYSTNADEN. Naja Lyberth frågade på Facebook om andra fått spiral insatt när de var tonåringar. Gensvaret var oväntat och blev början till avslöjandet om spiralkampanjen.

SMÄRTSAMMA MINNEN. Henriette Berthelsen är en av de 143 kvinnor som stämt den danska staten. Spiralkampanjen är ett i en rad övergrepp som riktades mot grönländarna, menar hon.

"Jag minns bara smärta, smärta och smärta. Att det var en tid präglad av smärta."

Henriette Berthelsen

vid våldtäkt.

Skandalen som rullades upp väckte bestörtning i Grönland. Vittnesmålen visade att övergreppen i Grönland var systematiska och så utbredda att de av grönländska politiker och människorättsorganisationer har liknats vid folkmord. Att förhindra graviditeter inom en folkgrupp klassas i FN-konventionen som en folkmordshandling.

HENRIETTE BERTHELSEN tar emot i sitt hem i en förort till Köpenhamn. Hon visar in mig till det ombonade vardagsrummet. På soffbordet har hon dukat fram te, kaffe och torkad frukt och på den breda fönsterbrädan står en isbjörn i porslin, uthuggna mineraler och andra föremål som påminnelser om hennes hemland.

– För mig handlar det inte bara om en enskild händelse, spiralövergreppet, utan det är ett trauma som byggts upp av en rad händelser som påtvingats mig, min mor och innan dess mina mor- och farföräldrar, säger hon och drar på så vis upp de stora linjerna över det asymmetriska maktförhållande som har funnits och än idag finns mellan Danmark och Grönland och danskar och inuiter.

Henriette Berthelsen vill vidga berättelsen, och säger att hennes liv präglats av dåtidens fördanskningspolitik. Hon var 13 år när hon utsattes.

Minnena är fragmentariska: I väntrummet var det många av flickorna som grät. Efteråt pratade de aldrig med varandra om det som hänt.

– Jag minns ingenting av vad som hände

i sjukhussalen. Men när jag i vuxen ålder letade reda på mina patientjournaler framkom det att läkarna hade försökt föra upp spiraler i min livmoder vid nio olika tillfällen, säger hon och berättar att hon kommer ihåg att spiralen ibland stack ut och att det gjorde ont.

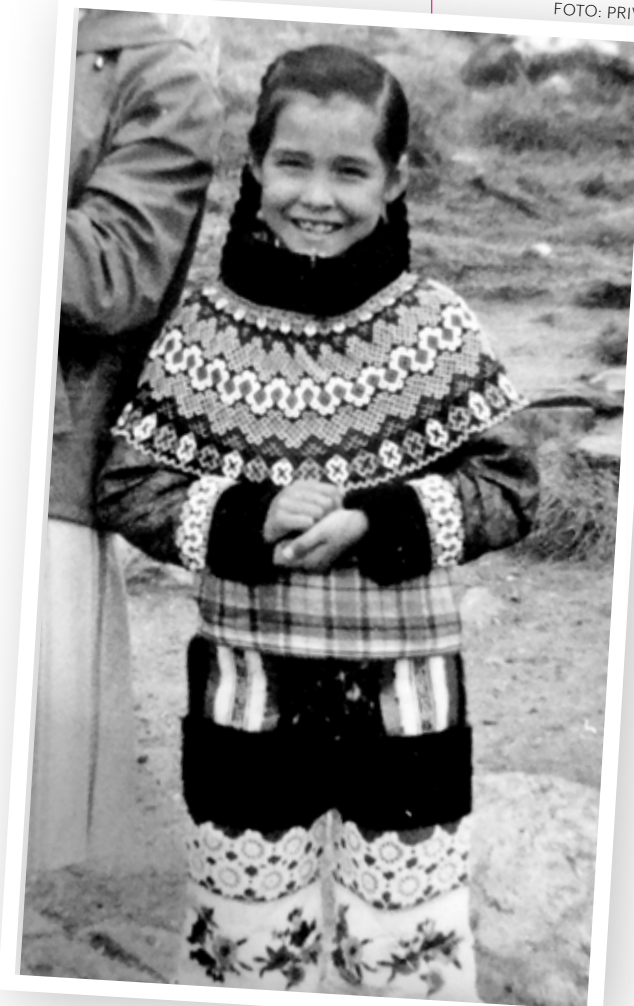
Den kan ha suttit fel eller lossnat. Själv tänker hon att spiralen, avsedd för vuxna, kanske var för stor för en flicka.

– Jag minns bara smärta, smärta och smärta. Att det var en tid präglad av smärta.

FÖDD 1958, som nummer två i en syskon-skara på fem, växte hon upp som den äldsta dottern med stort ansvar hemma i den lilla byn Fiskenaasset på sydvästra Grönland.

– När jag började skolan var det på dansk folkeskola i Grönland, där lärarna var danska och vi studerade på danska, berättar hon.

Som tolvåring skickades hon till Danmark

BARNDOM. Henriette Berthelsen som barn, när hon fortfarande bodde med sin familj.

HEMBY. Byn Fiskenaasset på sydvästra Grönland där Henriette Berthelsen växte upp.

FÖRDANSKNING. Henriette Berthelsen skickades som tolvåring till Danmark för att bo i en dansk familj under ett år, och placerades sedan på internatskola på Grönland.

”Det gjorde så ont, ont. Och jag var så ensam. Ingen mamma, ingen kram, inget smärtstillande.”

Henriette Berthelsen

► för att bo i en dansk familj under ett år. Efter det skulle hon aldrig komma hem till sin familj igen.

– Min mor tillfrågades, och ville inte att jag skulle åka. Men hon övertalades till att ge sitt godkännande. Jag och många grönländska flickor skulle bli danskar. Det hade den danska staten bestämt.

Henriette Berthelsen berättar att hon knappt minns hur det var, hur det kändes att lämna hemmet.

– Men kvinnan som var mor i familjen där jag bodde har berättat att jag bara grät när jag kom dit. Jag kunde inte sluta.

De jobbiga minnena sitter djupt, trots år och mängder av pengar och tid lagda på terapi, som hon själv säger. När hon återvände till Grönland fick hon inte resa hem till sin mor och sina syskon. Hon sattes på en internatskola.

– Jag var 13 år och blev kvar där i fyra år, berättar hon och beskriver det som att det rådde något slags apartheid på skolan. Danskar och inuiter gick i separata klasser.

Det var under tiden på internatskolan som flickorna togs till sjukhus där spiralerna sattes in.

– Det gjorde så ont, ont. Och jag var så ensam. Ingen mamma, ingen kram, inget smärtstillande.

I DAG ÄR Henriette Berthelsen 67 år och i sitt yrke som familje- och psykoterapeut har hon arbetat och föreläst i både Grönland och Danmark. Hon ingår också i en expert-

grupp för suicidprevention i Grönland, och är specialiserad på traumabearbetning och kolonialism.

Ingen dansk myndighet har någonsin tagit ansvar för övergreppen. Det har lett till att skulden och skammen bärs av inuitkvinnorna som ett ok, som blir tyngre för varje år, menar hon. På så vis är det koloniala arvet fortfarande ett öppet sår.

– Min mor, till exempel, hon fick livmodern bortopererad utan att veta om det. Under en operation för en annan åkomma hade läkaren bestämt att även ta bort livmodern, utan att först fråga henne. Hon hade då fem barn. Läkaren ville förhindra att hon fick fler.

Henriette Berthelsen säger att det skapar trauman som går vidare från generation till generation.

– Jag ser det när jag tittar på min dotter. För även om jag önskar att det inte vore så och även om jag har lagt ner oerhört mycket tid och pengar på att försöka läka mina egna trauman känner jag att jag ändå har fört över

delar av det till mina barn och barnbarn.

Vid flera tillfällen de senaste åren har Henriette Berthelsen skrivit till den danska statsministern och argumenterat för att de inuitkvinnor som utsattes för spiralövergreppet och idag lever i Danmark ska få traumabearbetning betald av den danska staten. Efter påtryckningar, gav myndigheterna efter och betalade två timmar terapi.

– Två timmar kan göra mer skada än nytta, säger hon och konstaterar att det var mer av en symbolisk gest.

SPIRAL OCH SKADOR?

FLERA GRÖNLÄNSKA KVINNOR och flickor som ovetandes fick spiral insatt vittnar om att de drabbats av skador eller infertilitet. Spiral kan i vissa fall leda till infektion, lossna eller hamna fel. Det är ännu inte utrett i vilken omfattning kvinnor drabbats av infertilitet på grund av att de undanhölls information om att de fått spiral.

”Det är viktigt att komma ihåg att det handlade om mycket unga flickor som blev utsatta av, och var helt i händerna på, myndigheterna.”

Marya Akhtar

MÄNNISKORÄTT. Marya Akhtar är chefsjurist på danska Institutet för mänskliga rättigheter.

➤ **SEDAN NAJA LYBERTH** gick ut och talade om övergreppen i podden från Danmarks radio har det fortsatt varit kvinnorna själva som har fått driva frågan.

I oktober 2023, skrev Naja tillsammans med 66 kvinnor, ett brev till den danska regeringen med krav på en ursäkt, upprättelse och ekonomisk ersättning på 300 000 danska kronor per person av staten för det de utsatts för.

Den danska regeringen var dock snabb med att avfärda dessa krav och klargjorde att de inte heller tänkte tillsätta en utredning kring människorättsbrott, berättar Naja Lyberth.

När kvinnorna förstod att den danska regeringen inte tänkte tillsätta en utredning av övergreppen, valde gruppen, som då hade samlat 143 drabbade, att gå vidare juridiskt och stämma staten.

Ett av argumenten för det var, enligt Naja Lyberth, att den äldsta av dem är över 80 år, och att de därför inte har tid att vänta längre.

– Vi vill återfå självrespekten och respekten för våra livmödrar medan vi fortfarande är i livet. Det finns ingen regering som ska bestämma om vi ska skaffa barn eller inte, säger Naja Lyberth.

FALLET STÅR NU inför prövning i det som i Danmark heter Eastern High Court, som är en instans under Högsta domstolen i det juridiska systemet.

I rättsprocessen bistår Danmarks institut för mänskliga rättigheter som experter på just rättighetsfrågor. **Marya Akhtar**, som är chef på MR-institutets juridiska avdelning, menar att det är flera saker som sticker ut med spiralskandalen: Främst det stora antalet kvinnor och flickor som utsattes, samt att de inte informerades eller förstod vad de utsattes för.

– Det innebär att det handlade om systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter, säger hon och fortsätter:

– För det andra, menar vi, i enlighet med Europakonventionen, att det rör sig om brott mot skyldigheten att skydda mot kränkande behandling, det vill säga: Staten skyddade inte de grönländska flickorna, utan utsatte dem medvetet för övergrepp.

Marya Akhtar säger vidare att rätten till personligt och kroppsligt självbestämmande kränktes.

– De här flickorna visste inte varför de togs till sjukhuset, och vad som fördes in i deras kroppar. Det är väldigt allvarligt. Det är en oerhört stor skandal och ett fall av historisk dimension, fastslår Marya Akhtar.

Om domstolen konstaterar att den danska staten gjort sig skyldig till ett övergrepp och en kränkning av kvinnornas mänskliga rättigheter är den danska staten skyldig att ersätta de utsatta.

FÖR DEN DANSKA STATEN är det mycket som står på spel. Förutom kvinnornas konkreta krav på ansvarstagande och compensation handlar det om Danmarks hållning till Grönland – historiskt och i nutid.

Dessutom står internationell prestige på spel – vilket hamnar i ett nytt ljus i och med att Donald Trump gör anspråk på Grönland och påstår att grönländarna hellre vill tillhöra USA.

I egenskap av jurist föredrar Marya Akhtar att tala om frågan utifrån mänskliga rättigheter snarare än utifrån den koloniala historien eller geopolitik, men säger ändå:

– Det är viktigt att komma ihåg att det handlade om mycket unga flickor som blev utsatta av, och var helt i händerna på, myndigheterna. Samt att det handlade om grönländska flickor och kvinnor medan

FOTO: CHRISTIN SANDBERG

KOLONIALISM. Den danska statens vägran att erkänna historiska övergrepp som människorättsbrott är ett öppet sår, menar Henriette Berthelsen.

myndigheterna representerades av danskar. Men jag vill understryka att det handlar om tydliga människorättsbrott, säger Marya Akhtar och tillägger:

– Och vi har starkt uppmuntrat den danska staten att erkänna det som hände som övergrepp. Det har även FN:s särskilde rapportör för urfolks rättigheter och FN:s tortyrkommitté.

HENRIETTE BERTHELSEN ser den danska statens vägran att erkänna övergreppen som spiralkampanjen innebar, som ytterligare ett människorättsbrott i raden av övergrepp som Danmark försökt att dölja genom historien.

– Den danska staten har helt förträngt sin koloniala historia. Och det gör ont.

Hon tystnar och tillägger:

– Vi grönlänningar kan aldrig bli fria förän vi och danskarna har gjort upp med den koloniala historien. IIII

DANSK UTREDNING

DEN DANSKA REGERINGEN har inlett en utredning av spiralskandalen, men den kommer inte ta ställning till om danska staten gjort sig skyldig till brott eller inte. Den danska utredningen ska presenteras i maj 2025. När fallet tas upp i domstol är fortfarande inte beslutat, men Marya Akhtar tror det kan bli under första halvan av 2025. Skadeståndskravet uppgår idag till 43 miljoner danska kronor.

GRÖNLAND OCH DANMARK

GRÖNLAND KOLONISERADES AV Danmark på 1700-talet. 1979 fick Grönland inre självstyre, som utökades efter en folkomröstning 2009. Grönland fick då äganderätt till landets naturtillgångar, men tillhör fortfarande Danmark. Enligt en ny opinionsmätning är endast sex procent av de 57 000 invånarna intresserade av att tillhöra USA, 85 procent är helt emot. Flera partier stödjer självständighet. Den 11 mars hålls val på Grönland.

Demonstration i Tunis mot kränkande kroppsundersökningar av gaymän.

Våg av arresteringar

TUNISIEN Hatkampanjer i media har följts av en våg av gripanden av hbtqi-personer i Tunisien. Sedan september förra året har minst 84 personer, främst homosexuella män och transkvinnor, drabbats, enligt den tunisiska organisationen Damj Association for Justice and Equality. Samkönade relationer är kriminaliserade i landet. Samtidigt varnar Amnesty International för att vaga formuleringar kring "oanständighet" och "allmän moral" i lagstiftningen ger utrymme för gripanden enbart för att de inte följer könsnormer. IIII

FOTO: FOTO: IPPF EN

”Det enda utslaget jag skulle sett som en seger idag, hade varit om domstolen sagt: – Ja, du är oskyldig.”

Det sade den polska aborträttsaktivisten Justyna Wydryńska efter hovrättens utslag i februari. Då beslutades att hela rättegången ska tas om från början, eftersom domaren i den tidigare rättegången bedömts som partisk. I mars 2023 dömdes Justyna till åtta månaders samhällstjänst för att ha gett abortpiller till en kvinna. IIII

Grattis? Jämställdhetsplattform fyller 30 år

GLOBAL Det har gått 30 år sedan Pekingplattformen undertecknades av 189 länder. Syftet var att ge det globala jämställdhetsarbetet en rejäl skjuts framåt. Tolv prioriterade områden listades, bland annat feminisering av fattigdom, kvinnors utsatthet i väpnade konflikter och kvinnors hälsa. UN Women konstaterar att en rad framsteg för kvinnors rättigheter ägt rum sedan 1995, men också att 612 miljoner kvinnor lever i områden med väpnade konflikter (2024). Det är en ökning med 50 procent på tio år. IIII

FOTO: LAURENT GILLIERON / TT

Brian Molko åtalas för förtal av Italiens premiärminister Giorgia Meloni.

Yttrandefrihet eller förtal?

ITALIEN Det brittiska rockbandet Placebos sångare **Brian Molko** åtalas för "förtal mot institutionerna". Anledningen är att han under en konsert i Turin ropat att Italiens premiärminister **Giorgia Meloni** är en "skithög, fascist, rasist", rapporterar flera internationella medier. Giorgia Meloni stämde honom för förtal i augusti i år och sångaren riskerar nu 56 000 kronor i böter. Tidigare har bland annat den italienska författaren **Roberto Saviano**, fällts för ärekränkning mot Meloni, i ett liknande åtal. IIII

FOTO: ERIK NYLANDER / WEI

Existerande gruvområde i Giron/Kiruna. Amnesty Internationals nya rapport kräver att den gröna omställningen också måste vara rättvis.

Samers rättigheter kränks

Samers mänskliga rättigheter kränks återkommande när Sápmi exploateras. Det skriver Amnesty International i rapporten *Just transition or 'Green Colonialism'?*

Tillsammans med Samerådet har Amnesty gått igenom flera fall av gruvbrytning och energiprojekt i norska, finska och svenska Sápmi, som syftar till att fasa ut fossila bränslen.

Granskningen av Sverige gäller bland annat en planerad nickelgruva i Västerbotten där staten 2020 fälldes av FN för att ha brutit mot rasdiskrimineringskonventionen. Trots FN:s krav har Sverige inte sett över tillståndet för gruvan, enligt Amnestys rapport.

I rapporten vittnar berörda samer om att gruvan skulle få allvarliga

konsekvenser för samiskt liv.

– Samerådet stöder klimatlösningar fullt ut, men de måste implementeras på ett sätt som respekterar och värnar om det samiska folkets framtid, säger **Per-Olof Nutti**, ordförande för Samerådet.

Amnesty slår fast att svensk lagstiftning har allvarliga brister vad gäller skyddet av det samiska folkets rättigheter. I brist på lagskydd kräver Amnesty att ingen markanvändning ska få inledas utan samtycke från berörda samer.

– Den svenska staten står nu inför ett vägval, vill man genomföra en rättvis omställning eller fortsätta bedriva grön kolonialism? säger **Anna Johansson**, generalsekreterare för svenska Amnesty.

ANNA DAHLQVIST

Rapporten *Just transition or 'Green Colonialism'?* finns att läsa på [amnesty.se](https://www.amnesty.se)

1,75°

Januari 2025 blev den varmaste januarimånaden som någonsin uppmätts. Temperaturen var 1,75 grader varmare än förindustriell tid, enligt EU:s klimattjänst Copernicus. IIII

Inga äktenskap för nioåringar.

IRAK När det nya lagförslaget om förändring i familjerätten röstades igenom i slutet av januari, hade det fått en ny skrivning. 18-årsgränsen för äktenskap behålls för alla, även i religiös lag. I undantagsfall tillåts giftermål från 15 år om föräldrar och en domare ger tillstånd. Kvinnor behåller också vårdnadsrätten för yngre barn.

Irakiska kvinnorrättsaktivister har under lång tid protesterat mot att religiösa råd skulle ges inflytande att tolka lagen, eftersom det riskerade att i vissa fall legalisera exempelvis barnäktenskap. Tidigare har lagen om "personlig status" varit helt sekulär och gällt alla medborgare. Högsta domstolen ska fortsättningsvis godkänna religiös lag. IIII

FOTO: GETTY IMAGES

SKUGGLIV. Evita står vid fönstret i sitt rum på det skyddade boendet. Hon har utsatts för hot, och förskjutits av sin familj.

HBTQI-KAMP I MALAWI:

Rätten att vara sig själv

När transkvinnan Jana Gonani tog förbudet mot samkönade relationer till domstol, fick kampen för hbtqi-rätt i Malawi en energiinjektion. Förlusten blev tung när de förlorade, men i huvudstaden Lilongwe fortsätter unga hbtqi-personer slåss för rätten att finnas och älska.

TEXT OCH FOTO: SOFI LUNDIN

En guldfärgad tjock gardin fladdrar i vinden som strömmar in genom ett öppet fönster. I hörnet av det mörka rummet står en stor spegel på en stol. På golvet ligger en madrass. Här bor **Evita**, som är 24 år och transperson.

I början av året var hon student vid en högskola och såg ljus på framtiden. Under de senaste månaderna har hon förlorat sin familj, sitt hem och sina studier.

– Jag var aktiv på Youtube tillsammans med en vän och vi producerade videor för ungdomar om hiv och hur man skyddar sig mot att bli smittad. Jag var ofta klädd i ”drag” och när videorna hamnade i fel händer bröt helvetet loss, säger hon.

Hon utsattes för hot och angreps på öppen gata av främlingar. Familjen tog avstånd från henne och Evita fick inte bo kvar hemma.

– Min familj vill inte ha något med mig att göra. De har slutat betala för min skolgång, jag är hemlös och vet inte vad jag ska göra med mitt liv, säger Evita.

VI BEFINNER OSS I ett lugnt bostadsområde i Malawis huvudstad Lilongwe. Dolt bakom höga murar och en stor port ligger ett ”safe-house”, som är hem för hotade hbtqi-personer.

I rummet bredvid bor **Frank**. Han har fyllt 22 år och liksom Evita tvingades han lämna sitt hem efter att familjen fick höra rykten om att han var homosexuell.

– Det är svårt att leva när man inte vet vad framtiden kommer att föra med sig. Allt jag vill nu är att kunna fortsätta mina studier och återvända hem, även om det innebär att dölja vem jag är, säger Frank.

Det är mest ungdomar som bor i huset

MALAWI

Malawi ligger i sydöstra Afrika och har en befolkning på cirka 20 miljoner. Omkring halva befolkningen lever under den nationella fattigdomsgränsen. Landet skattas som en delvis fri demokrati enligt Freedom House, och har flerpartisystem. 2020 blev Lazarus Chakwera president.

RÄTTIGHETSKÄMPE. Gift Trapence, ledare för organisationen CEDEP, arbetar outtröttligt för att säkra rättigheterna för sexuella minoriteter i Malawi. Han har stått i frontlinjen för att utmana landets antigay-lagar.

”Rättegången har lett till ökad diskriminering och våld. **Kyrkorna gick samman** för att bekämpa hbtqi-personers rättigheter.”

som drivs av organisationen Ivy Foundation. De har öppnat flera säkra boenden i huvudstaden på grund av det ökade behovet av skydd för hbtqi-personer.

SEDAN BÖRJAN AV 2000-talet har det gjorts flera försök att förändra landets hårda lagstiftning som förbjuder samkönat sex. Det senaste tog sin början 2021 när **Jana Gonani**, transkvinna och sexarbetare, åtalades för ”falskt framställande” (av sig själv som kvinna) och ”brott mot naturens ordning” (samkönat sex). Hon dömdes till åtta års fängelse.

Men tillsammans med en rättighetsorganisation beslutade sig Gonani för att utmana den föråldrade lagen från den brit-

tiska kolonialtiden. De tog målet till Högsta domstolen. Med stöd i Malawis grundlag, som förbjuder diskriminering av en person på grund av ”annan status eller egenskap”, hävdade de att samkönat sex borde vara lagligt.

Det blev också startskottet för en intensiv rättighetskamp bland landets hbtqi-personer. Rättsfallet fick enorm uppmärksamhet.

– Vi har otaliga lagar som kriminaliserar relationer mellan personer av samma kön. Så länge dessa lagar finns kvar kommer våld och förtryck att vara vardag för hbtqi-personer, säger **Gift Trapence**, som är chef för Centre for the Development of People (CEDEP).

RELIGIÖST MOTSTÅND. I juli 2024 organiserade flera kyrkor protester på gatorna i samband med rättegången mot transkvinna Jana Gonani.

TRAPENCE ÄR GRUNDARE av organisationen, en av de första som arbetar med hbtqi-frågor. De senaste månaderna har varit tuffa. – Rättegången har lett till ökad diskriminering och våld. Kyrkorna gick samman för att bekämpa hbtqi-personers rättigheter, säger Trapence.

Han berättar om hur kristna och muslimska ledare organiserade nationella demonstrationer i juli 2023 för att stoppa en avkriminalisering. Det var en katolsk ärkebiskop som ledde protestmarschen tillsammans med ledare från Evangelical Association of Malawi (EAM) och Muslim Association of Malawi (MAM). Han menar också att kyrkorna stöds i sitt ställningstagande av sina huvudkontor i Europa och USA.

UTMANADE LAGEN

I FEBRUARI 2022 tog **Jana Gonani**, tillsammans med Nyasa Rainbow Alliance, frågan om förbudet mot samkönat sex bryter mot grundlagen till Högsta domstolen. 2023 lade Högsta domstolen till ett annat fall till Gonanis prövning. Det gällde den nederländske medborgaren **Jan William Asker** som åtalats för nio fall av sexuella övergrepp mot unga män och pojkar, samt ”sodom”. Att de två väldigt olika fallen prövades ihop väckte stor oro i hbtqi-kretsar, eftersom det nya fallet handlade om övergrepp. Domstolen ansåg att båda fallen prövade ”onaturligt brott”. I juni 2024 kom utslaget. Lagen ändrades inte och samkönat sex mellan samtyckande vuxna är även i fortsättningen olagligt.

”Min mamma älskade mig för den jag är. När hon dog bestämde jag mig för att stå upp för mina rättigheter och kämpa för alla som lever som jag.”

➤ Den 28 juni 2024 kom utslaget i Högsta domstolen, som trots stort motstånd från både nationella och internationella organisationer valde att upprätthålla förbudet mot samkönade relationer. Det blev ingen ändring. Jana Gonani avtjänar det åttaåriga fängelsestraffet i ett överfullt fängelse för män i staden Blantyre.

– Domstolsbeslutet legitimerade samhällsattityder som ser på hbtqi-personer som kriminella, och diskriminering och hot har ökat som resultat av rättegången, säger Trapence.

I CENTRALA LILONGWE ligger en park dold mellan höga finansbyggnader. På söndagar, när alla kontor är stängda, är det helt tyst

här. Parken är en mötesplats för stadens hbtqi-folk.

Connex, 25 år, drar handen genom det korta håret och rättar till byxorna som hänger löst över höfterna. Han föddes i en kvinnokropp men har så länge han kan minnas känt sig som en man. Uppväxten i en liten malawisk stad var en daglig prövning. Bristen på kunskap gjorde honom isolerad. Han hade svårt att hitta ett lugn inom sig.

– Jag minns att jag kände mig som en ”utomjording” eftersom jag inte kunde förstå vad som hände med min kropp och varför jag var annorlunda, säger han.

Stigmat kring hans könsidentitet har utgjort ett konstant hinder. 2019 spred okända personer bilder på honom och hans

privatliv på internet. Konsekvenserna lever han fortfarande med.

– Ryktena om mig och min partner spred sig som en löpeld. Snart visste alla vem jag var och jag fruktade för mitt liv, säger han.

Livet som transperson i Malawi är en daglig kamp. Connex kan inte få tag i hormoner i Malawi och måste importera dem från Sydafrika. Det är både dyrt och komplicerat. Därför är han ibland utan hormoner, och efter en längre tid börjar hans kropp återfå kvinnliga drag, något som påverkar honom mentalt.

Trots alla motgångar har han blivit en frontfigur i kampen för att kunna leva och älska fritt. I dag hjälper han andra hbtqi-ungdomar som har det svårt.

– Min mamma älskade mig för den jag är och hon var min styrka i livet. När hon dog bestämde jag mig för att stå upp för mina rättigheter och kämpa för alla som lever som jag, säger han.

BRISTEN PÅ SJUKVÅRD och psykologer är ett av de största hindren för transpersoner i Malawi, berättar flera personer vi pratat med. Nikani, 38 år, är en av dem. Hon tar en klunk av sin öl och sätter sig vid ett bord i skuggan. Nikani har, liksom Connex, alltid känt att hon har en annan könsidentitet än den hon tilldelades vid födseln.

– Jag var pojke på pappret, men jag var samtidigt flickan som gillade att bygga små hus i träden där vi lekte mamma, pappa,

barn. Jag var alltid mamma och min stora dröm var att bli prinsessan Diana, säger Nikani och skrattar åt minnena.

Hon växte upp med kärlek i hemmet, men skolorn var svåra. Att vara pojke med feminina drag fick konsekvenser på gymnasiet.

– Jag blev ständigt mobbad och min första erfarenhet av sex var en våldtäkt. Det är svårt att leva med sådana trauman när det inte finns psykologhjälp, säger hon.

Nikani har försökt att bygga upp sin självkänsla genom att fokusera på kreativt arbete.

– Jag brukade sy klänningar när jag var liten och hjälpte min mamma att sätta spolar i peruken. Som vuxen använder jag min talang till att sy väskor till försäljning och anordna modeshower i staden, säger hon.

Uppväxten med brist på psykologiskt stöd gjorde att hon valde att studera psykologi. Idag använder hon sina färdigheter för att hjälpa andra.

– Min dörr är alltid öppen och min telefon är alltid på. Jag finns alltid där för dem som behöver prata. Även om det bara betyder att du vill sitta bredvid mig och gråta ut så är jag där, säger hon.

TROTS BETYDANDE INSATSER från aktivister har situationen för hbtqi-personer i många delar av Afrika förvärrats. Till exempel antog Uganda 2023 en lag mot homosexualitet, som kan ge livstids fängelse eller i värsta fall dödsstraff. Av 54 länder

på kontinenten har 32 lagar som explicit kriminaliserar samkönad sex, medan några få länder som till exempel Namibia nyligen har avkriminaliserat homosexualitet.

– Vi ser att hatet mot hbtqi-personer här i Malawi till stor del har religiösa och politiska motiv. Landets ekonomi går dåligt och de använder debatten kring homosexualitet för att avleda uppmärksamheten, säger George Kachimanga, som leder rättighetsorganisationen Social Justice Foundation.

Han menar att det senaste rättsfallet mot Jana Gonani användes för att säkra väljare inför valet.

– Den här regeringen är mycket impopulär och de använder hbtqi-debatten för att vinna röster. Eftersom majoriteten av medborgarna är konservativa kristna är det lätt att få röster genom att slå ner på sexuella minoriteter, säger Kachimanga.

Även om kampen för lika rättigheter ofta förs med livet som insats, har det skett några betydande framsteg.

– Vi förlorade rättegången, men vi har ändå lyckats sätta ljuset på avgörande frågor. Genom att utmana de orättfärdiga lagarna har vi också ökat medvetenheten bland domare och för första gången inlett en viktig dialog för rättvisa och jämlikhet, säger Gift Trapence, ledare för CEDEP.

I EVITAS RUM PÅ andra våningen är det knäpptyst. På madrassen ligger en tjock roman.

Läsning har blivit en flykt från vardagen och minnena av våld och förtryck. Hon vet inte vad framtiden kommer att föra med sig, men hon försöker hålla hoppet vid liv.

– Oavsett allt som drabbat mig i livet har jag hittat en ny familj här. Det är människor som ser mig för den jag är, inte för den som samhället vill att jag ska vara. Det ger mig hopp, säger hon. ||||

Namnen på ungdomarna som bor på skyddat boende har ändrats för att skydda deras identitet.

DISKRIMINERANDE LAGSTIFTNING

NÄR LAGÄNDRINGEN I MALAWI inte gick igenom riktade Amnesty International kritik mot regeringen och uppmanade dem att skydda hbtqi-personer i landet. De senaste åren har hårdare anti-gaylagar införts i flera afrikanska länder, exempelvis Uganda och Nigeria. Politiska och religiösa ledare har trappat upp motståndet mot hbtqi-rättigheter, vilket lett till en ökning av diskriminering, våld och förföljelse, visar rapporter från Amnesty, Human Rights Watch och ILGA World.

STÖDPERSON.
Nikani är designer med en bakgrund inom psykologi. Det råder stor brist på psykologer och Nikani erbjuder transpersoner samtalsstöd.

KORTDOKUMENTÄR
Kalifatets slavar
av Stina Blomgren
och Linda Hörnqvist
SVT Play

1 Den 12 februari fälldes den svenska IS-kvinnan **Lina Ishaq** för att ha hållit nio yazidiska flickor och kvinnor som slavar i Raqqa, Syrien. Hon dömdes bland annat för folkmord.

Den halvtimmeslånga filmen följer utredarna som dokumenterar IS folkmord på yazidierna.

Över 2600 personer saknas ännu och många kvinnor och barn befinner sig fortfarande i fångenskap.

PODD
Hårdrocksrevolutionen i Iran
av Babak Parham
P1 dokumentär, SR

2 Det här är en personlig berättelse om att ett växa upp i mullornas Iran på -90 och 00-talet. Allt är reglerat: kläder, umgänge och ungdomskulturen.

Babaks frihetslängtan och uppror kanaliseras genom hårdrocken, med sitt band väljer han sida. Musiken blir en motståndshandling mot diktaturen. Men en hel generations dröm ska krossas. Skildringen är sorglig och rolig – och en skavig kärleksförklaring till hårdrock som frigörelse.

Musiken blir en motståndshandling mot diktaturen.

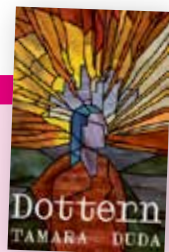

FILM
Emilia Pérez
regi: Jaques Audiard
Bio

3 Musikalfilmen om en mexikansk kartellledares transition till kvinna har kritiserats, och parodierats, för sin klyschiga skildring av såväl Mexiko som av transpersoner. Huvudrollsinnehavaren **Karla Sofía Gascón** har hamnat i blåsväder för tidigare rasistiska uttalande.

Samtidigt är filmens överraskande musikalgrepp, kvinnoporträtt och rollprestationer väldigt bra. Se den med sällskap, den räcker för en helkvälsdiskussion om verk, person och makten att beskriva.

IRA MALLIK

Ukrainsk antihjältinna

Bok *Dottern*
Tamara Duda
Ersatz förlag

DOTTERN UTSPELAR sig i krigets Donbass i östra Ukraina 2014. Bokens jag, den spinkiga och aggressiva "Älvan", stannar i Donetsk när konflikten delar både grannar och staden i ukrainare och ryssar. Tillsammans med ett udda gäng halvkriminella existenser levererar hon förnödenheter till de ukrainska soldaterna.

Författaren **Tamara Duda** var själv volontär i Donbass efter krigsutbrottet 2014. Men trots verklighetsbakgrunden är detta på alla sätt en roman, som rymmer både (anti)hjeltesaga, krass humor och gravallvarliga frågeställningar om vad krig gör med människor.

För kriget är också en kidnappad, hulkande tonårsflicka som man kan välja att försöka rädda eller inte. Det är död och förlamande rädsla. Ur detta låter Duda en osentimental och stark medmänsklighet träda fram – det är överraskande och stort.

FOTO: DAVE BROSHA

BOK
Spricktand
Tanya Tagaq
Tranan

STRUPSÅNG. Tanya Tagaq romandebuterar. Hon är annars musiker och strupsångare, har släppt flera skivor, samt samarbetat med Björk. I mars besöker hon Sverige.

En upplevelse utöver det vanliga

Spricktand är alla gränser flytande, mellan liv och död, gott och ont och – inte minst – mellan människa och djur. Berättaren, en inuitflicka i nordligaste Kanada, har en salamander under tungan, och masseras av lämlar i håret. Isbjörnen är en älskare och räven rör sig in och ut ur henne.

Det är magiskt och samtidigt realistiskt. Boken skildrar uppväxten på en plats med 1400 invånare där berättaren hanterar våld, mobbare, sniffar

lim och "härjar omkring på gatorna". När fyllgubbarna intar hemmet flyr hon till havet. Urhemmet. Texten rör sig från havsgudinnan Sedna till butiken där flickan jobbar extra och hånglar med slaktaren i frysrummet.

Två av vår tids stora frågor är ständigt närvarande: Människans rovdraft på naturen och det våldsamma förtrycket av medmänniskan, urbefolkningen som fråntagits markerna och språket: "Internatsko-

lorna har pryglat språket ur hela staden i utvecklingens och anständighetens namn. Alla ville gå vidare. Gå vidare med Gud, med pengar, med vit hud och utan schamanens läror".

Tagaqs språk är poetiskt och uppfinningsrikt, men kräver att läsaren accepterar det magiska som ett självklart inslag i det vardagliga. Gör man det är *Spricktand* en upplevelse utöver det vanliga, där sorgen är lika djup som kärleken är läkande.

ANNA DAHLQVIST

SLUTET. Förstasidan på en spansk tidning talar om att general Franco är död. Han dog den 20 november 1975 efter nästan 40 år som diktator. FOTO: SVEN-ERIK SJÖBERG / DN / TT / KOD: 53 'SVD OUT'

BOKTIPS
"Spanien. Rapporter om förtryck och motstånd" av Bo Lindblom (text) och Birte Lindblom (foto) gavs ut på Författarförlaget 1975.

FILMTIPS
Ken Loach gjorde 1995 filmen "Land och frihet" som skildrar Spanien under inbördeskriget. Filmen är inspirerad av George Orwells bok "Hyllning till Katalonien" från 1938.

DIKTATORNS SISTA BROTT

HÖSTEN 1975 HÖLLS stora demonstrationer runt om i Europa. I Spanien hade landets diktator **Francisco Franco** den 27 september låtit verkställa avrättningarna av fem dödsdömda fångar, två från baskiska gerillan ETA och tre från marxist-leninistiska FRAP.
Franco hade då suttit vid makten i nästan fyra decennier. I och med segern i det spanska inbördeskriget grep han makten 1939. De kommande åren fängslades hundratusentals personer på den republikanska sidan – tusentals mördades. Franco höll sig utanför andra världskriget och styrde Spanien fram till sin död 20 november 1975.
När Amnesty International bildades 1961 lyftes fångar i Spanien fram och vid en konferens den 17 november 1962 vittnade **Ernest Davies**, brittisk parlamentsledamot, om sina besök i Spanien; "en polisstat i ordets rätta bemärkelse".
Svenska Amnesty fick draghjälp i Spanienarbetet av Hasse Alfredson och Tommy Berggrens sketch "Släpp lös Gonzales" (finns på Youtube), skriven 1966. Den lockade

både till skratt och ett ökat brevskrivande till Franco.
I grupp 168 i Laholm skulle **Bo** och **Birte Lindblom** i början av 1970-talet med resor till Spanien lägga grunden till en ny struktur inom Amnesty, samordningsgrupper.
Hela året 2025 ska Spanien uppmärksamma att det har gått 50 år sedan demokratiseringen påbörjades. Den socialistiske premiärministern **Pedro Sánchez** har utlovat 100 arrangemang under året och påpekade vid invigningen av jubileumsåret att fascismen nu är den tredje största politiska kraften i Europa.
Det stora oppositionspartiet, Partido Popular, som har sina rötter i Francotidens höger, och Vox, det växande extremhögerpartiet kommer bojkotta regeringens initiativ.
I Madrid arrangerade Vox den 9–10 februari en historisk konferens för "Europas patrioter" där bland andra **Marine Le Pen** från Frankrike, **Viktor Orbán** från Ungern och **Matteo Salvini** från Italien förenades i löftet: "Make Europe Great Again".

ULF B ANDERSSON

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar inför en nära förestående

avrättning, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad ytttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Journalist fängslad

 I oktober 2024 greps den 27-åriga journalisten **Mahdi Ansari** i Afghanistan. Han har dömts till ett och ett halvt års fängelse, anklagad för att ha spridit propaganda genom sitt journalistiska arbete och via Facebook-inlägg. Under sin tid i fängelse har Mahdi Ansari utsatts för misshandel och isolerats. Hans mentala hälsa har försämrats och han har nekats regelbundna familjebesök.

SKRIV TILL:
Mr. Abdul Haq Wasiq
Director of Intelligence
General Directorate of Intelligence
Chaharahi Zangah
Kabul, Afghanistan
Email: info@mfa.gov.af

Dear Mr. Abdul Haq Wasiq,
I am writing to express my concern about the arbitrary arrest and detention of journalist Mahdi Ansari.
On 1 January 2025, Mahdi Ansari was unfairly tried at the Taliban court in Kabul, Mahdi Ansari's detention and conviction is in clear violation of his rights to freedom of expression and fair trial guaranteed under the International Covenant on Civil and Political Rights, to which Afghanistan is a state party.
I therefore urge you to: Immediately and unconditionally release Mahdi Ansari; Ensure that, until his release, he has access to healthcare, legal representation, and family visits; Stop the practices of arbitrary detention, torture and other ill-treatment.
Yours sincerely,

DATUM: Skriv före 4 maj 2025

Anklagad för terrorism

 Moussa Tchangari har jobbat för mänskliga rättigheter i Niger sedan 1990-talet. Han leder rättighetsorganisationen Citizens' Alternative Spaces. I december 2024 greps han och åtalades för att förespråka terrorism och för "kriminellt samröre med terrorism". I januari i år kom nya anklagelser och Moussa Tchangari flyttades till ett fängelse 18 mil från huvudstaden.

SKRIV TILL:
General Abdourahamane Tiani
President of the National Council for the Safeguard of the Homeland
Boulevard de la République, Niamey, BP: 622, Niger
Emails: communication@presidence.ne, pneniger@gmail.com

Dear General Abdourahamane Tiani,
I am writing to express concern about the arbitrary detention of human rights defender Moussa Tchangari, secretary general of the civil society organization, 'Citizens' Alternative Spaces'.
Three weeks before his arrest, on 12 November 2024, Moussa Tchangari criticized the decision by Niger's interior minister to withdraw the licenses of two humanitarian nongovernmental organizations, as well as the establishment by the authorities of a terrorism database.
I urge you and the authorities to ensure that Moussa Tchangari is immediately released as he is being detained solely for the peaceful exercise of his human rights, and all charges against him are dropped.
Yours sincerely,

DATUM: Skriv före 15 juli.

Dömd till döden i Iran

 Kurdiska **Pakhsan Azizi** riskerar omedelbar avrättning. Azizi greps 2023 och dömdes på falska anklagelser till döden i Teheran i juli 2024. Trots sitt fredliga arbete med humanitärt bistånd till kvinnor och barn anklagas hon för "väpnat uppror mot staten". Hon hålls i Evinfängelset och har utsatts för grova övergrepp och tortyr. I januari 2025 fastställde Högsta domstolen dödsdomen.

SKRIV TILL:
Head of judiciary, Gholamhossein Mohseni Ejei,
c/o Embassy of Iran to the Union Nations in Geneva
Chemin du Petit-Saconnex 28, 1209 Geneva, Switzerland

Dear Mr Gholamhossein Mohseni Ejei,
I urge you to immediately halt any plans to execute Pakhsan Azizi, quash her conviction and death sentence, and release her immediately and unconditionally, as she is held solely for her peaceful humanitarian work and human rights activism.
Pending her release, provide her with adequate healthcare and regular access to family and lawyers; protect her from further torture and other ill-treatment; and order an independent investigation into her torture allegations. Also, immediately establish an official moratorium on executions.
Yours sincerely,

DATUM: Skriv före 30 april 2025.

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

Hänt sedan sist

Foto: Gill Wendell.

Issa Amro tillsammans med vännerna i grupp 326 på Brännö.

6 december, Brännö

I december 2024 mottog Issa Amro från Hebron på Västbanken Right Livelihoodpriset i Stockholm. Han belönades för sitt icke-våldsarbete i Palestina med sin organisation Youth Against Settlements. Organisationen uppmuntrar unga att med fredliga medel protestera mot Israels ockupation av palestinska områden. Engagemanget har kostat honom både i form av trakasserier och våld.

Under Sverigevistelsen åkte Issa Amro även till Göteborg för att hålla en föreläsning på universitetets institution för globala studier. Därefter följde Issa Amro med Amnestys grupp 326 hem till Brännö för en trevlig middag och övernattnig. För medlemmarna i Amnestygruppen var det ett fint tillfälle att få träffa den man från Hebron som de började arbeta för redan 2017, för Issa en chans att få lära känna de människor som på avstånd gjort sitt bästa för att hjälpa honom.

Foto: Ellinor Chamoun

Utbildningspass i sekretariatets lokaler i Stockholm.

8 februari, Stockholm

25 deltagande i Stockholm, lika många i Malmö och dessutom 170 deltagare online. Så många vetgiriga medlemmar deltog när det hölls en utbildningsdag om Amnestys rapport om folkmord i Gaza. Amnestys sakkunniga Ellie Al-Kahwati gick igenom rapportens innehåll och hur den tagits fram. Hon besvarade även frågor tillsammans med Amnestys utredare för Israel och det ockuperade palestinska området, Budour Hassan. Syftet med dagen, förutom att få träffas, var att ge verktyg och stärka deltagarnas kunskaper om rapporten. Det kommer till nytta när de engagerade deltagarna sedan representerar Amnesty i arbetet med att sprida rapporten och mobilisera för en förändring.

AMNESTY FÅR MÅNGA NYA MEDLEMMAR

Den här gången är ovanligt många av er läsare ny-tillkomna medlemmar i Amnesty. Under vintern har det märkts ett uppsving i antalet nya medlemmar i svenska Amnesty. Uppsvinget saknar inte helt förklaring utan har kommit under en tid när våldsamheter har varit svåra att undgå i medierna. Dessutom har det som kallats supervalåret 2024 gett oss fler makthavare som ifrågasätter, utmanar och flagrant kränker både människor och internationella konventioner på sätt som man tidigare åtminstone försökte dölja. Behovet bland folk att ta tydlig ställning för mänskliga rättigheter verkar triggas av för dyster nyhetsrapporteringen. Det är inte första gången det händer. Mitt i en orolig värld känns det bra att gå med i Amnesty och skönt att kunna göra skillnad på något vis. Att manifestera sitt stöd och att engagera sig kan vara ett bra sätt att kanalisera frustration och oro till något positivt.

Vi vet att kvinnors rättigheter, samvetsfångar och arbetet mot dödsstraff är några av de frågor som verkligen engagerar många medlemmar. Amnestys tydliga kritik mot staten Israels övervåld i Gaza har dock väckt ett alldeles särskilt engagemang. Amnestys röst har varit efterlängtdad och uppenbarligen i takt med åsikterna hos många bland både medlemmar och bland allmänheten. Samtidigt som det folkliga engagemanget mot våldet i Gaza har varit stort och ihållande på gator och torg runt om i landet, varje vecka sedan 2023, verkar många vara av åsikten att andra viktiga organisationer och inte minst makthavarna har varit alldeles för tysta om lidandet i Gaza. Amnestys tydliga ställningstagande

Foto Robin Benigh/Amnesty International Sverige

Amnestys Face-to-face-värvare på Drottninggatan i Stockholm. De får personligen hälsa nya medlemmar välkomna dagligen.

mot staten Israels agerande har varit viktigt för många, vilket också har belönats i form av många nya medlemmar och deltagare i Amnestys aktiviteter.

Amnestys online-aktion mot folkmordet i Gaza har i skrivande stund signerats av 40 319 personer i Sverige. Sedan Amnesty släppte rapporten om folkmordet i Gaza den 5 december har mer än 300 nya medlemmar anslutit, i direkt anslutning till rapporten. Början av 2025 har också börjat bra då fler nya medlemmar än vanliga januarimånader tillkommit.

De fysiska aktivistträffarna och hybridevenemangen (som blandar fysisk närvaro med onlinenärvaro) har lockat väldigt många deltagare. Även det ett tecken på att allt fler känner ett behov av att göra något praktiskt och delta i något konstruktivt.

Den dag då alla människor åtnjuter sina mänskliga rättigheter ska Amnesty kunna stänga ner verksamheten utan att bli saknade. Det är en gammal förhoppning inom Amnestyrörelsen. Den närmsta framtiden ser vi dock ut att ha väldigt mycket att göra och i väntan på dagen då vi kan stänga behöver vi all hjälp vi kan få – för ju fler vi är desto större skillnad kan vi göra.

Andreas Boström,
Lojalitetsansvarig, Amnesty Sverige

Olika sätt att stödja Amnesty

Du kan skriva under någon av våra aktioner på amnesty.se/agerahub. Dela de rapporter, upprop och namninsamlingar som vi lägger upp på hemsidan bland vänner, kollegor, sociala medier och sammanhang där du träffar andra. Du kan bidra med pengar som finansierar våra utredningar, vårt påverkansarbete och vårt arbete med Amnestyfonden. Du kan engagera dig i en Amnestygrupp och jobba mer fokuserat med en fråga som intresserar dig. Du kan agera på egen hand. Varje insats gör skillnad — därför är du viktig för Amnestys arbete för mänskliga rättigheter. Tack!

STARTA EN EGEN INSAMLING

Det är enkelt och roligt. Starta din födelsedagsinsamling eller samla in pengar i samband med ditt bragdartade maratonlopp på [min-insamling.amnesty.se](https://amnesty.se/min-insamling). Dela och inspirera ditt nätverk att stödja din insamling och se den växa i realtid.

BLI MÅNADSGIVARE VIA AUTOGIRO PÅ AMNESTY.SE

Genom att ge via autogiro går mer av din gåva direkt till ändamålet och ditt stöd gör stadig och långsiktig skillnad. Du väljer själv belopp och kan ändra eller avsluta när du vill.

VILL DU HÖJA DITT MÅNADSBELOPP?

Det är enkelt, snabbt och säkert gjort på www.amnesty.se/höj

STÖD AMNESTYS ARBETE MED EN GÅVA

Du kan alltid stödja Amnestys arbete via Swish **900 07 20** eller på amnesty.se samt plusgiro **900072-0** och bankgiro **900-0720**.

INKLUDERA AMNESTY I DITT TESTAMENTE

Läs mer och skriv ditt testamente kostnadsfritt på amnesty.se/testamente

HANDLA I AMNESTYBUTIKEN

Visa att du stödjer Amnesty genom att köpa hållbart producerade produkter till dig själv eller en vän i Amnestys webbutik på butik.amnesty.se!

Aldrig har det varit så generöst att vara ego

Välkommen till postkodlotteriet.se för att läsa mer och köpa din Postkodlott.
Åldersgräns 18 år. Stödlinjen.se. Lottpris 180/kr mån.

Två saker kommer att hända när du köpt din Postkodlott.

1. Du bidrar garanterat till en bättre värld, tack vare Amnesty International och andra viktiga organisationer som varje år delar på överskottet från Postkodlotteriet.
2. Du har chans att vinna tillsammans med dina grannar.

TESTAMENTSGÅVOR 2024

De här personerna gav delar av sitt arv i gåva till Amnesty under 2024.
Varmt tack och vila i frid, nu tar vi kampen vidare åt er.

Anders Larsson 1942–2023
Ann-Kristin Olofsson 1944–2023
Axel Nordström 1940–2022
Claus Ekström 1956–2023
Elon Johansson 1928–2015
Eva Brattström 1958–2022
Inga-Lill Johansson 1927–2023
Inger Ström 1931–2023
Ingrid Lindberg 1953–2024
Krister Persson 1952–2023
Kristina "Kerstin" Eriksson 1940–2023
Mats Ekström 1948–2023
Sigrid Edstam 1942–2023
Sven-Åke Carlsson 1934–2023
Sverker Lerheden 1947–2023
Vivi-Ann Lönnström 1939–2022
Wolf Krabel 1936–2022

ehs.se

Studera

mänskliga rättigheter!

Anmäl dig till höstens program
och kurser senast den 15 april
via antagning.se

Enskilda Högskolan
Stockholm

Enskilda Högskolan Stockholm • Avdelningen för mänskliga rättigheter och demokrati • www.ehs.se

AMNESTY
INTERNATIONAL

SKRIV UNDER FÖR KVINNOR I KRIG OCH KONFLIKT

**Skriv under för varje kvinna i krig och konflikt som tvingas bära
rädslan, sorgen och ansvaret. Som lever under hot om sexuellt våld
och riskerar livet om hon är gravid.**

amnesty.se

Skanna koden med din telefon och skriv under

STYRELSENS HÖRNA

En högtid för demokratin och mänskliga rättigheter

För Amnesty Sverige är årsmötet mer än bara en formell sammankomst. Det är en tradition som ger oss ett ramverk, en möjlighet att fylla vårt engagemang med ny mening och kraft.

Liksom midvinter och midsommar markerar årets växlingar, markerar årsmötet en ny period i vår förenings liv. Det är en tid för reflektion över det gångna året och en blick framåt mot nya utmaningar.

Förberedelserna inför årsmötet är lika viktiga som själva deltagandet. Det är en tid då vi som medlemmar har möjlighet att lyfta frågor, formulera motioner och engagera oss i föreningens framtid. Genom detta arbete sätter vi viktiga frågor i fokus, inte bara för oss själva utan också för vår omvärld.

Under årsmötet har Amnesty Sveriges medlemmar chansen att träffa ledamöterna i sektionsstyrelsen och de fyra andra förtroendeorganen, ställa frågor och bygga förtroende för det kommande årets arbete. Det är ett tillfälle för transparens och tillgänglighet, två grundpelare i en demokratisk organisation. Samtidigt är det en påminnelse om vikten av att inte ge bort makten - årsmötet är medlemmarnas högsta beslutande organ, och det är här vi formar vår förenings framtid.

Årsmötet är också en plats för gemenskap och nätverkande. Här möts vi, delar erfarenheter och inspireras av varandras engagemang. Det är en påminnelse om att vi inte står ensamma i vår kamp för mänskliga rättigheter.

Slutligen är årsmötet vår förenings högtid. En tidpunkt som firas på ett festligt men värdigt sätt, precis som definitionen av en högtid lyder. Vi firar våra framgångar, stora som små. Vi ger varandra erkännande för det hårda arbete som lagts ner och

den skillnad vi gjort. Det är en påminnelse om att varje insats räknas i kampen för en rättvisare värld.

Så låt oss se fram emot årets högtid - Amnesty Sveriges årsmöte den 10–11 maj 2025. Låt oss förbereda oss, delta aktivt och fylla dessa dagar med hopp, engagemang och beslutsamhet. För i en värld där mänskliga rättigheter ständigt utmanas, behöver vi mer än någonsin samlas, inspireras och inspirera andra genom vårt exempel.

Årsmötet är mer än bara en formell sammankomst – det är vår högtid för demokrati, rättvisa och mänskliga rättigheter. Låt oss göra det till en kraftfull manifestation för allt det Amnesty International står för.

Vi ses!

Alve Högman
ledamot i sektionsstyrelsen

POSTTIDNING B

Avsändare:
Amnesty International
Box 4719
116 92 Stockholm

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med den nya adressen
på baksidan (ej adressidan):

ANNONS

VAR MED OCH PÅVERKA!

VÄLKOMMEN TILL AMNESTY SVERIGES ÅRSMÖTE DEN 10–11 MAJ 2025

På Amnesty Sveriges årsmöte har du chansen att påverka, träffa andra engagerade medlemmar, bli inspirerad och skapa förändring. Var med om att fatta viktiga beslut för Amnesty som organisation och delta i valen av personer till Amnesty Sveriges olika förtroendeorgan. Årsmötet är ett forum där vi får kraft från varandra i kampen för att mänskliga rättigheter ska gälla alla, nu och i framtiden.

Årsmötet hålls på Hallunda Folkets Hus i Botkyrka, söder om Stockholm.

Mer information om årsmötet och hur du gör för att anmäla dig hittar du på amnesty.se/årsmöte Du kan även skanna QR-koden.

Varmt välkommen!